

УДК 336.748

Голок В.Я.*кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»***Баула О.В.***кандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет***Путіліна Д.О.***студентка
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ПРИЧИНИ ЗНИЖЕННЯ ОБМІННОГО КУРСУ ГРИВНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО СТАБІЛІЗАЦІЇ

CAUSES OF HRYVNIA'S EXCHANGE RATE DECLINE AND WAYS TO STABILIZE IT

АНОТАЦІЯ

У статті реалізовано ретроспективний аналіз динаміки валютного курсу гривні та причин, що зумовлювали зниження обмінного курсу національної валюти України у різні часові проміжки. Визначено, що протягом майже всього періоду обігу національної валюти України її курс був стабільним або знижувався. Виокремлено основні проблеми на шляху стабілізації валютного курсу гривні та вказано перспективні заходи для його стабілізації. Проаналізовано динаміку облікової ставки Національного банку України протягом 2016 р. як ключового індикатора жорсткості грошово-кредитної політики держави. Обґрунтовано ймовірні наслідки пом'якшення монетарної політики НБУ, що мали місце останнім часом.

Ключові слова: обмінний курс, девальвація, монетарна політика, облікова ставка, Національний банк України.

АННОТАЦІЯ

В статье проведен ретроспективный анализ динамики валютного курса гривны и причин, которые обусловили снижение обменного курса национальной валюты Украины в разные промежутки времени. Определено, что в течение почти всего периода обращения национальной валюты Украины ее курс был стабильным или снижался. Выделены основные проблемы на пути стабилизации валютного курса гривны и указаны перспективные меры для его стабилизации. Проанализирована динамика учетной ставки Национального банка Украины в течение 2016 г. как ключевого индикатора жесткости денежно-кредитной политики государства. Обоснованы возможные последствия смягчения монетарной политики НБУ, которые имели место в последнее время.

Ключевые слова: обменный курс, девальвация, монетарная политика, учетная ставка, Национальный банк Украины.

ANNOTATION

In the article the retrospective analysis of the dynamics of the hryvnia exchange rate and the reasons which led to decline in the exchange rate of the national currency of Ukraine in different time intervals. It was determined that for almost the whole period of circulation of the national currency of Ukraine its rate has been stable or falling. The basic challenges to stabilize the exchange rate hryvnia and indicated promising measures for its stabilization. The dynamics of the interest rate of the National Bank of Ukraine for 2016 as a key indicator of the rigidity of monetary policy. A reasonable opportunity to mitigate the effects of the monetary policy of the NBU, which took place recently.

Keywords: exchange rate, devaluation, monetary policy, the discount rate, the National Bank of Ukraine.

Постановка проблеми. Обмінний курс національної валюти є як одним із ключових інди-

каторів рівня економічного розвитку держави, так і важливим чинником впливу на функціонування та розвиток багатьох соціально-економічних процесів. Валютний курс виступає одним із найважливіших інструментів регулювання міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації і водночас одним із превалюючих комплексних індикаторів макроекономічної стабільності країни. Оптимальне регулювання валютного курсу є першочерговим для економічної політики держави в цілому й основним завданням валютно-курсової політики зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика динаміки обмінного курсу національної грошової одиниці, а також політики центрального банку, спрямованої на її регулювання, була і залишається предметом наукового інтересу багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема: О. Береславської, І. Бураковського, А. Гальчинського, О. Дзюблюка, І. Крючкової, В. Міщенко, Е. Наймана, А. Румянцева, О. Рогача, В. Стельмаха, О. Шниркова, А. Філіпенка та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну увагу вчених-економістів до проблем, пов'язаних зі стабілізацією валютного курсу національної грошової одиниці України, вважаємо за доцільне більше уваги приділити виокремленню основних проблем на шляху стабілізації валютного курсу гривні та обґрунтувати ймовірні наслідки пом'якшення монетарної політики НБУ, що мали місце останнім часом.

Мета статті полягає у виокремленні основних чинників, що визначають курсову динаміку гривні, та обґрунтуванні системи перспективних заходів щодо стабілізації її валютного курсу шляхом ретроспективного аналізу динаміки курсу гривні та інструментарію, що застосовувався Національним банком України в рамках політики валютного регулювання і контролю. У ході дослідження було викорис-

тано такі методи: ретроспективний та компаративний аналіз, статистичний аналіз, загальнонаукові методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом усього періоду існування національної валюти України (з 1996 р.) спостерігається її знецінення, яке переривається окремими періодами стабільності (рис. 1). Короткі проміжки девальвації не чинили суттєвого впливу на загальну девальваційну тенденцію. На момент введення гривні в обіг її курс щодо долара США становив 1,761 грн. за 1 долар [1]. Перша девальвація національної валюти припала на 1998 р. і становила 84% [2]. Причинами експерти називають суттєве зростання державного боргу і проблеми з виплатами за облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП) [3].

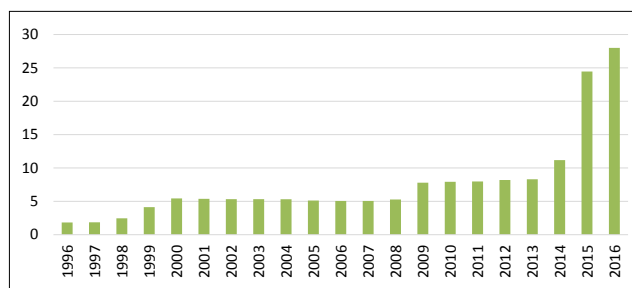

Рис. 1. Офіційний обмінний курс USD/UAH у 1996–2015 рр., грн. за дол. США

Джерело: складено на основі [4]

У результаті на початку 1999 р. курс гривні до долара вже становив 3,5 грн. за 1 долар США. Протягом цього року гривня повільно девальвувала, і до кінця року курс становив уже 5 грн. за долар. Однією з причин девальвації називають реакцію валютного ринку на надлишкові соціальні виплати напередодні президентських виборів 1999 р. На рівні 5,3–5,4 грн. за долар курс перебував протягом наступних п'яти років. У квітні 2005 р. НБУ зміцнив гривню до рівня 5,05, і на цьому рівні курс перебував протягом наступних трьох років. У квітні 2008 р. рішення НБУ щодо вільного коливання валютного курсу призвело до ревальвації. Хоча офіційний курс у цей період становив 4,85, ринковий курс знизився до рівня 4,6 грн. за долар [2]. Унаслідок подій на внутрішньому валютному ринку України, більшою чи меншою мірою пов'язаних зі світовою валютною кризою у кінці 2008 – на початку 2009 р., гривня після істотних коливань курсу, значення якого доходило до 13 грн. за долар, суттєво девальвувала до рівня 8 грн. за долар. На цьому рівні курс протримався до політичних подій початку 2014 р., які сформували підґрунтя для початку наступного періоду девальвації національної валюти України, який триває й нині. Так, за 2014 р. гривня девальвувала до рівня 15,77 грн. за долар. Най-

більші темпи девальвації припали на 2015 р. Протягом цього року курс гривні знизився до рівня 24,00 грн. за долар. А протягом 2016 р. національна валюта України девальвувала до рівня 27,19 грн. за долар [4].

Чинники, які впливають на валютний курс, поділяють на структурні і кон'юнктурні. Серед структурних чинників виділяють: показники економічного розвитку; обсяг грошової маси в обігу; рівень інфляції; рівень облікової ставки; стан і структуру платіжного балансу країни; обсяги дефіциту державного бюджету; платоспроможність країни; обсяги внутрішніх та зовнішніх запозичень; місце країни на світовому ринку товарів та послуг та ін. До кон'юнктурних чинників належать: спекулятивні валютні операції; формування інфляційних очікувань; зміни на політичній арені країни; рівень розвитку інших секторів фінансового ринку тощо [5, с. 109–110].

Аналіз динаміки валютного курсу гривні дає змогу виокремити основні чинники, які визначають його зміну:

- низькі темпи зростання ВВП або й негативна динаміка його обсягу;
- погіршення стану і структури платіжного балансу України;
- значний обсяг державного боргу;
- недостатній рівень золотовалютних резервів центрального банку;
- низький рівень довіри суб'єктів ринку до банківської системи, центрального банку та органів державної влади загалом і, як наслідок, девальваційні очікування, малий обсяг іноземних інвестицій;
- спекулятивні дії крупних гравців валютного ринку України;
- політичні, у тому числі зовнішньополітичні, проблеми України та ін.

Протягом 2016 р. спостерігається зниження облікової ставки НБУ (табл. 1), що супроводжується девальвацією гривні (табл. 2).

Таблиця 1
Облікова ставка НБУ протягом 2016 р.

Період	% річних
08.12.2016	14,0
28.10.2016	14,0
16.09.2016	15,0
29.07.2016	15,5
24.06.2016	16,5
27.05.2016	18,0
22.04.2016	19,0
03.03.2016	22,0
28.01.2016	22,0

Джерело: складено на основі [6]

Протягом минулого року облікова ставка НБУ знизилася більш як на третину, опустившись з 22% до 14% [6]. За той же період курс гривні знизився з 23,78 до 25,56 грн. за 1 дол. США [4].

Таблиця 2
Офіційний обмінний курс гривні в
2016 р., грн. за 100 дол. США

Дата	Офіційний курс
06.01.2016	2378,369
01.02.2016	2555,503
01.03.2016	2709,48
01.04.2016	2621,821
04.05.2016	2520,091
01.06.2016	2514,164
01.07.2016	2482,841
01.08.2016	2480,654
01.09.2016	2608,125
03.10.2016	2593,689
01.11.2016	2551,544
01.12.2016	2555,858

Джерело: складено на основі [4]

Ураховуючи нинішні інфляційні і девальваційні очікування та низький рівень інвестиційної привабливості української економіки як для зовнішніх, так і для внутрішніх суб'єктів, можна прогнозувати, що пом'якшення монетарної політики не забезпечить суттєвого пожвавлення ділової активності України, а сприятиме подальшій девальвації національної валюти.

Знизити рівень девальвації гривні можливо лише вирішивши економічні, політичні та фінансові проблеми України. Перспективними шляхами стабілізації валютного курсу гривні є:

- збалансування державного бюджету шляхом постійного моніторингу статей бюджетних витрат, переліку підприємств, які користуються податковими пільгами;

- формування сприятливого інвестиційного середовища як для резидентів, так і для нерезидентів України;

- забезпечення стабільності нормативно-правової бази реалізації господарської та фінансової діяльності;

- цільове рефінансування комерційних банків;

- вирішення зовнішньополітичних проблем України.

Висновки. Валютний курс національної грошової одиниці є важливим елементом стабільної економіки держави та одним із ключових

індикаторів фінансової стабільності кожної економічної системи. Протягом усього часу існування гривні її офіційний обмінний курс знижувався або ж залишався стабільним. Короткі проміжки девальвації не чинили суттєвого впливу на загальну девальваційну тенденцію. Найбільші темпи девальвації мали місце на підґрунті, сформованому азійською фінансовою кризою, світовою фінансовою кризою, що розпочалася з іпотечної кризи у США, внутрішньо- та зовнішньополітичною кризою України, що була зумовлена політичними подіями початку 2014 р. Знизити рівень девальвації гривні можна тільки вирішивши економічні, політичні та фінансові проблеми України.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в проведенні більш ґрунтовного аналізу політики НБУ в періоди найбільших темпів девальвації гривні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційні курси гривні до іноземної валюти станом на 02.09.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search?formType=searchFormDate&time_step=daily&date=02.09.1996&outer=table&execute=%D0%92%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8.
2. Шанковський О. Доллар и гривна: история «любви» / О. Шанковський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.tsn.ua/groshi/dollar-i-grivna-istoriya-lyubvi.html>.
3. Кораблін С. Курсова лихоманка: пауза між рецидивами / С. Кораблін // Дзеркало тижня. – 2016. – 24 вересня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/macrolevel/kursova-lihomanka-pauza-mizh-recidivami_.html.
4. Офіційні курси гривні до долара США за 1996–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search?formType=searchPeriodForm&time_step=daily¤cy=169&periodStartTime=02.09.1996&periodEndTime=29.01.2016&outer=table&execute=%D0%92%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8.
5. Румянцев А.П. Міжнародні фінансові відносини : [навч. посіб.] / А.П. Румянцев, В.Я. Голюк, О.Г. Тонких. – К. : ЦУЛ, 2008. – 348 с.
6. Облікова ставка Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53647.